



Sygn. akt II UK 321/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Halina Kiryło

w sprawie z wniosku K. C., W. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem zainteresowanej [...]

o przeniesienie odpowiedzialności z tytułu składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 maja 2010 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 6 maja 2008 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1, w części orzekającej o
apelacji organu rentowego i w tej części przekazuje sprawę
Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W sprawie z odwołania K. C. i W. C. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Pierwszemu, z udziałem zainteresowanych [...], o przeniesienie odpowiedzialności z tytułu składek, wyrokiem z dnia 9 października 2006 r., Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P., zmienił dwie decyzje organu rentowego z dnia 10 grudnia 2004 r. i orzekł, że: 1) K. C. nie odpowiada za zaległości spółki „K.” Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe K. i W. C. Spółka Jawna w P. oraz za zaległości wspólnika W. C. z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz 2) W. C. nie odpowiada za zaległości spółki „K.” Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe K. i W. C. Spółka Jawna w P. oraz za zaległości wspólnika K. C. z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Jednocześnie Sąd Okręgowy oddalił odwołania w części kwestionującej przeniesienie na poszczególnych odwołujących się odpowiedzialności za zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

W stanie faktycznym sprawy, spółka cywilna K. C. i W. C. powstała w 1996 r. W dniu 12 marca 2001 r. jej wspólnicy zawarli umowę spółki jawnej pod wyżej wskazaną firmą. Od połowy 2002 r. działalność spółki nie przynosiła żadnego dochodu, w związku z czym nie były regulowane należności składowe. W dniu 12 kwietnia 2002 r. spółka wystąpiła o otwarcie postępowania układowego i jej wniosek został uwzględniony postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 9 maja 2003 r. Postanowieniem z dnia 23 września 2003 r. postępowanie układowe umorzono. W dniu 10 grudnia 2004 r. organ rentowy wydał decyzje, w których ustalił wysokość zadłużenia wspólników spółki wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne oraz z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Sąd Okręgowy, powołując się na art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.; dalej ustawa systemowa) oraz art. 115 i art. 107 § 1 pkt 2 i 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.), stwierdził, że wspólnik spółki cywilnej i jawnej

ponosi odpowiedzialność za zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, nie ponosi natomiast odpowiedzialności za zaległości z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Apelacje od tego wyroku - wniesione zarówno przez odwołujących się, jak i przez organ rentowy - zostały oddalone wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 6 maja 2008 r., który podzielił ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną dokonaną przez Sąd Okręgowy. W szczególności Sąd odwoławczy zaaprobował pogląd Sądu pierwszej instancji dotyczący braku podstaw do odpowiedzialności wspólników spółki jawnej za niezapłacone składki na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z art. 32 ustawy systemowej jednoznacznie wynika, że do tych składek stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne, ale nie w pełnym zakresie, a jedynie co do ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i opłaty dodatkowej, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń.

Powyższy wyrok zaskarżył skargą kasacyjną w pkt 1, w części w której Sąd oddalił apelację ZUS, pełnomocnik organu rentowego zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że art. 115 Ordynacji podatkowej nie ma zastosowania do zaległości z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Zdaniem skarżącego, nietrafne jest stanowisko przyjęte przez Sąd Apelacyjny o braku możliwości przeniesienia na wspólników spółki jawnej zaległości dotyczących składek na te Fundusze. Według organu rentowego taką możliwość daje art. 32 ustawy systemowej, który należy odczytywać łącznie z jej art. 31. Stąd też, chociaż w art. 32 nie ujęto *expressis verbis*, że do składek w nim wymienionych stosuje się przepisy dotyczące odpowiedzialności osób trzecich, to odpowiedzialność ta wynika z wykładni systemowej i funkcjonalnej. Na uzasadnienie swojego stanowiska skarżący powołał się na poglądy wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 17 października

2006 r., II UK 85/06 (OSNP 2007 nr 21-22, poz. 328) i z dnia 9 października 2006 r., II UK 47/06 (OSNP 2007 nr 19-20, poz. 296) oraz w uchwałach z dnia 4 czerwca 2008 r., II UZP 3/08 (OSNP 2009 nr 11-12, poz. 148) i z dnia 23 maja 2003 r., III CZP 27/03 (OSNC 2004 nr 3, poz. 37).

Sąd Najwyższy rozpoznając skargę kasacyjną, postanowieniem z dnia 31 marca 2009 r., II UK 321/08, odroczył wydanie orzeczenia w niniejszej sprawie i na mocy art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. przedstawił do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: - „Czy przepis art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (...), w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2009 r., stanowi podstawę do przeniesienia odpowiedzialności za zaległości składkowe na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na ubezpieczenie zdrowotne na osoby trzecie ?”

W uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2009 r., II UZP 3/09 (dotąd niepublikowana), Sąd Najwyższy orzekł, że przepis art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – także w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 2010 r. przed zmianą dokonaną przez art. 45 pkt 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656) – stanowi podstawę odpowiedniego stosowania do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na ubezpieczenie zdrowotne przepisów dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne o odpowiedzialności osób trzecich za zaległości składkowe.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna podlega uwzględnieniu, ponieważ jej podstawa okazała się uzasadniona.

W uzasadnieniu wyżej wskazanej uchwały zostało potwierdzone jednolite orzecznictwo Sądu Najwyższego sprowadzające się do stwierdzenia, że do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się art. 115 (lub art. 116) Ordynacji podatkowej. W uchwale z dnia 7 maja 2008 r., II UZP 1/08, (OSNP 2008 nr 23-24, poz. 352) Sąd Najwyższy przyjął, że niezapłacone w terminie składki na Fundusz Pracy i

ubezpieczenie zdrowotne (oraz należności z nimi związane) mogą być pobrane przez organ rentowy od spadkobiercy osoby zobowiązanej do zapłaty takich składek w granicach odpowiedzialności danego spadkobiercy za długi spadku. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy wywiódł, że użyte w art. 32 ustawy systemowej określenie „w zakresie poboru” - w odniesieniu do składek na ubezpieczenie zdrowotne, na Fundusz Pracy i na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych - należy odczytywać w powiązaniu z przepisami regulującymi pobór tego rodzaju składek przez organ rentowy. W sytuacji, gdy art. 32 ustawy systemowej stwierdza, że nie tylko w zakresie poboru składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, ale także w zakresie egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne, Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma prawo i obowiązek stosować odpowiednio przepisy prawa materialnego i procesowego dotyczące składek na ubezpieczenie społeczne wobec każdego dłużnika tego typu należności, jak wymienione w art. 32 ustawy systemowej, które to przepisy pozwolą na pobór, czyli uzyskanie wierzytelności danego Funduszu. Zawarte w ustawach regulujących funkcjonowanie Narodowego Funduszu Zdrowia (dawniej kas chorych) oraz Funduszu Pracy przepisy o naliczaniu odsetek za zwłokę w zapłacie składek na dany Fundusz - zgodnie z przepisami Ordynacji podatkowej dotyczącymi odsetek od zaległości podatkowych - należy odczytywać jedynie jako potwierdzające regułę wypracowaną z art. 32 ustawy systemowej, a zarazem jako wskazujące wprost na jeden z aspektów szeroko rozumianego poboru składek na poszczególne Fundusze. Jeszcze wyraźniej analizowane zagadnienie przedstawił Sąd Najwyższy w powołanej w skardze kasacyjnej uchwale z dnia 4 czerwca 2008 r., II UZP 3/08, (OSNP 2009 nr 11-12, poz. 148) w której przyjęto, że członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością mogą, na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 32 ustawy systemowej oraz w związku z art. 31 tej ustawy, zostać obciążeni odpowiedzialnością za niezapłacone w terminie przez tę spółkę składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na

ubezpieczenie zdrowotne. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy wywiódł, że nie jest trafna wykładnia użytego w art. 32 ustawy systemowej określenia o „poborze” składek, ograniczająca to pojęcie do czynności technicznych, nieobejmujących tym samym odpowiedzialności z tytułu nieopłaconych składek przez osoby trzecie (członków zarządu spółki). Przepisy ustawowe o poborze składek dotyczą przede wszystkim określenia podmiotu zobowiązanego do ich zapłacenia. Podmiotem zobowiązanym do zapłacenia składek może być następca prawny podmiotu, na którym ciąży obowiązek składkowy, jak i osoba trzecia, na którą przepisy prawa nakładają obowiązek spełnienia - przy istnieniu określonych warunków - zobowiązania składkowego, niespełnionego przez podmiot bezpośrednio zobowiązany. Taką możliwość przewiduje art. 31 ustawy systemowej, który odsyła do odpowiedniego stosowania, między innymi art. 115, art. 116, 116a, 117, 118 i 119 Ordynacji podatkowej, tj. do przepisów o odpowiedzialności osób trzecich za zobowiązania podatkowe. W ocenie Sądu Najwyższego, art. 31 i 32 ustawy systemowej należy postrzegać łącznie, co oznacza, że odesłanie zawarte w art. 32 ustawy systemowej obejmuje odesłanie do przepisów dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne łącznie z przepisem art. 31, zawierającym odesłanie do wymienionych w nim przepisów Ordynacji podatkowej. Celem tego przepisu jest zabezpieczenie uzyskiwania składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na ubezpieczenie zdrowotne na poziomie analogicznym, jak w przypadku składek na ubezpieczenia społeczne. Składki te - podobnie jak składki na ubezpieczenia społeczne - służą gromadzeniu dochodów, z których są następnie pokrywane świadczenia socjalne w postaci odpowiednich zasiłków, bądź też świadczenia w naturze, w razie zaistnienia ryzyka socjalnego w postaci utraty zarobków z powodu ogłoszenia upadłości pracodawcy, braku pracy, czy też konieczności leczenia. Wyłączenie - bądź też ograniczenie - zakresu ścigalności składek wymagałoby w tej sytuacji wyraźnej, szczególnej regulacji prawnej, której analizowane unormowania nie zawierają. Wykładnia przedstawiona w powołanych uchwałach została bez zastrzeżeń zaaprobowana w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2008 r., II UZP 6/08 (OSNP 2009 nr 7-8, poz. 102), w którym wywiedziono - powołując się na art. 32 ustawy systemowej - że do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń

Pracowniczych i ubezpieczenie zdrowotne ma odpowiednie zastosowanie art. 31 tej ustawy, a w konsekwencji mają odpowiednie zastosowanie wymienione w nim przepisy Ordynacji podatkowej, w tym przepisy o odpowiedzialności osób trzecich za zobowiązania podatkowe. Również w niepublikowanym wyroku z dnia 4 marca 2009 r., II UK 275/08, Sąd Najwyższy, odwołując się do uzasadnień wyroków z dnia 9 października 2006 r., II UK 47/06, (OSNP 2007 nr 19-20, poz. 296) oraz z dnia 17 października 2006 r., II UK 85/06, (OSNP 2007 nr 21-22, poz. 328), stwierdził, że członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialności mogą na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 32 ustawy systemowej oraz w związku z art. 31 tej ustawy zostać obciążeni odpowiedzialnością za niezapłacone w terminie przez tę spółkę składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na ubezpieczenie zdrowotne.

Z uwagi na to, że zgodnie z art. 398¹⁷ § 2 k.p.c. uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego jest w niniejszej sprawie wiążąca (niezależnie od tego, że skład orzekający Sądu Najwyższego w całej rozciągłości ją podziela), należało uwzględnić skargę kasacyjną i orzec jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.